

varför blir man kriminell?

- En analys med hjälp av tre livshistorier, samt anomi- och stämplingsteorin -

.....
Fördjupningsarbete
Socialpedagogutbildningen VT23
Författare: Jon Haddouche Berg
Handledare: Bea Lindh
.....

Sammanfattning

Fördjupningsarbetets två perspektiv anomi- och stämplingsteorin har bidragit till en tydligare förståelse till varför människor begår brott utifrån tre livshistorier. Faktorer som kan vara avgörande för födseln av en kriminell handling kan vara socio-ekonomiska faktorer, resursfördelning i samhället, tillgångar av medlen, samhällets reaktioner kring ett beteende och hur reaktionerna uppfattas av individen. Dessutom bör man ta hänsyn till önskvärt/icke-önskvärt beteende, positiv och negativ stämpling samt primär/sekundär stämpling.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	2
2. Livshistoria	3
2.1 Evin Cetin och Jens Liljestrånd	3
2.1.1 Ali	3
2.1.2 Badran	4
2.1.3 Sebastian Stakset	5
3. Centrala begrepp	6
3.1 Miljonprogramsområden	6
3.2 Utsatta områden	6
3.4 Riskområden	6
3.5 Särskilt utsatt område	6
3.6 Socioekonomiska faktorer	7
4. PERSPEKTIV I: ANOMITEORIN	8
4.1 Forskningsprogrammet “Sammanhängande ojämlikheter”	9
5. PERSPEKTIV II: STÄMPLINGSTEORIN	10
5.1 Edwin Lemert	10
5.2 Howard Becker	10
5.3 Stigmatisering och utanförskap	11
6. Diskussion och slutsats	13
6.1 Livshistoriernas koppling till anomi- och stämplingsteorin	15
6.1.1 Ali	15
6.1.2 Badran	16
6.1.3 Sebastian Stakset	17
REFERENSLISTA	19
Internet	19
Litteratur	21
Bilagor	22
Bilaga 1	22

1. INLEDNING

Som socialpedagog finns möjligheten till att hjälpa, stötta och behandla människor som är aktivt kriminella, varit kriminella och de som har en hög sannolikhet att börja begå brott.

Jag har valt att utgå ifrån två olika perspektiv, anomi- och stämplingsteorin. Anledningen till mina val av perspektiven är att få en skarpare bild av varför människor begår brott.

Jag har personligen många i min omgivning som tagit fel livsspår och det har väckt mitt intresse för ämnet. Tankarna kring varför vissa personer i min omgivning hamnat i en kriminell livsstil har varit ett frågetecken för mig. Kriminologiska teorier har hjälpt mig att förstå att det finns olika förklaringar till varför människor begår brott.

Den här texten kommer belysa kriminalitet från ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Samhällsvetenskap är ett samlingsnamn för olika ämnen som syftar till att förklara och förstå samhället och hur samhället påverkar individen (SNS 2023).

Olika aktörer har blivit drabbade runt om i det svenska samhället och de har blivit påverkade på olika sätt, inte minst brottsoffrens anhöriga. Uppmärksamheten har även nått fram till flera olika samhällsaktörer, såsom till exempel kriminologer. En stor ökning av antalet gängrelaterade skjutningar har skapat en rädsla för brottslighet och en ökad medvetenhet om gängproblematik hos många medborgare (Rostami, 2022, 3-4). Trots en markant och drastisk ökning av skjutningarna hittills i år, menar Jerzy Sarnecki att brottsligheten inte ökar (Dahlström 2023).

Även om gängbrottsligheten har blivit mer synlig är det viktigt att påpeka att det inte betyder att brottsligheten generellt ökar i hela samhället (Brusman 2021). Antalet inbrott i bilar har exempelvis minskat stadigt de senaste decennierna (Brå 2023). Konsekvenserna blir både ekonomiska och sociala (Dashora 2011). De ekonomiska konsekvenserna i Sverige av brottslighet är kostnader på 90 miljarder per år. Sen finns det också icke synliga brott som kostar samhället ca 10 miljarder per år, en total kostnad på cirka 100 miljarder per år (Lallerstedt 2022). Icke synliga brott är brott som inte anmäls och kan på så sätt inte bli en del av statistiken (ibid).

En studie har genomförts, där målet var att få fram statistik kring det dödliga vapenvåldet. En jämförelse mellan 12 st europeiska länder där Sverige är inkluderat har gjorts. Resultatet visade att män mellan 15-29 år i Sverige utgjorde störst majoritet av gärningsmän/misstänkta kopplade till det dödliga skjutvapen våldet (Rostami et al. 2018, 14). Vidare visar studien att olika länder har valt olika strategier för att bekämpa skjutvapen våld (bid).

1.1 Bakgrund

Starten på år 2023 har minst sagt varit dramatiskt. Medias rapportering om skjutningar och sprängdådsattentat var väldigt intensiv under januari 2023. Skottlossningar och den generella

våldsvågen har skapat en stor samhällsdebatt kring en ny typ av våldsanvändning. Den generella lättvindiga användningen och tillgången på tunga skjutvapen har de facto ökat. Hittills i år i Sverige har 35 stycken skjutningar ägt rum runt om i Sverige, där Stockholm utgör en stor majoritet av dessa (Dahlström 2023). Av 35 totala skjutningar i Sverige under januari månad år 2023 begicks 17 av dessa i Stockholm, varav 7 stycken avled av sina skottskador (ibid). Den historiska brottsutvecklingen i Stockholm har sett olika ut genom seklerna. En person som har fokuserat på brottsutvecklingen mellan 1500-1900 är Maria Kaspersson. Hon har avhandlat det som handlar om dödligt våld vid Stockholms universitet år 2021. Fokusområdet var dråp och mord. Statistiken visar att antalet mord under 1500-talet i Stockholm var högt kopplat till antalet invånare i staden under detta sekel. Det begicks 56-80 mord och invånarantalet var 7000. Efter 1500-talet minskar siffrorna drastiskt. Under 1700-talet begicks 3-5 mord med en befolkningsmängd på 60 000. Slutligen begicks det 0,3-0,4 mord under 1900-talet med ett befolkningsantal på 750 000 (Carlsson & Sarnecki 2020, 87-88).

Vid skiftet mellan år 2022 och 2023 bestod Stockholm av 984 700 invånare (Stockholms stad 2023). Utifrån denna statistiska jämförelse mellan 1500- 2023 talet med hänsyn till antalet invånare i Stockholms stad, växte intresset ytterligare angående varför människor begår brott. För att få en djupare förståelse till varför människor begår brott kopplat till mina valda kriminologiska teorier kan det vara intressant att få höra egna erfarenheter från före detta kriminella och aktivt kriminella. Detta kan leda till en tydligare förståelse kring vilka saker som varit avgörande för dem att börja begå brott.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att försöka få en grundligare förståelse från olika perspektiv varför människor begår brott samt vilka drivkrafter i samhället som är avgörande utifrån perspektiven. Ämnet är en het samhällsdebatt där olika aktörer använder sig av olika teorier om orsaken till brottslighetens grogrund. Som socialpedagog är det viktigt att kunna se saker från olika perspektiv, ha en förståelse för att människor tänker olika och att individer har olika förutsättningar till att forma sina liv.

1.3 Frågeställning

Hur kan tre berättelser om kriminalitet förstås med anomi- och stämplingsteorin?

2. Livshistoria

Livshistoria är en samhällsvetenskaplig metod som går ut på att respondenten berättar om en episod eller händelse i sitt liv. Metoden kan användas för att förstå kriminalitet genom att låta en aktiv livsstilskriminell person eller före detta kriminella berätta om sitt liv. På så sätt kan forskaren få information om samhällsutvecklingen från en individs perspektiv (Carlsson & Sarnecki 2020, 75). I det här arbetet kommer ett antal livsberättelser att återges för att sen analyseras med kriminologisk teori.

2.1 Evin Cetin och Jens Liljestrand

Mitt ibland oss är en bok författad av Evin Cetin och Jens Liljestrand. Evin Cetins resa har varit lång, men givande. Cetin har arbetat som politiker och advokat. Idag jobbar hon som författare. Cetin beskriver verkligheten, då hon har varit försvarare till mordmisstänkta individer och företrätt familjer vars söner blivit mördade. En förändring har skett i olika utanförskapsområden, menar Cetin. De socio-ekonomiska skillnaderna har länge varit ojämnt fördelade och i dagsläget har inte mycket förändrats. Arbetslösheten och dess bidragande faktorer såsom fattigdom och födseln av brott beskriver Cetin i boken som en central del i orsaken till varför människor begår brott. Brottens födelse ute i förorter sker vid tidig ålder och barnen rekryteras in i en värld fylld av narkotika och pengar. Cetin tog sitt mod till fånga och valde självmant att ta kontakt med huvudpersonerna till undersökningen. Poängen med undersökningen var att få reda på samhällsutvecklingen från deras perspektiv kring brott och egna erfarenheter. Cetin menar att det finns olika typer av teorier som beskriver orsaker till varför människor begår brott och att mycket fokus läggs på detta. "Det är inte helt så enkelt, att få kunna ta på känslorna, uttrycken och blicken från en kriminell eller före detta kriminell betyder mycket för att kunna skapa trovärdighet" (Cetin 2022, 8-13). Trovärdigheten ökar vid fysisk interaktion i verkligheten (ibid).

2.1.1 Ali

En av Cetins intervjuer var på en anstalt med en person som kallades för Ali och han var 18 år. Ali sitter häktad för misshandel, och han blev dömd till fyra månaders fängelse. Tre månader efter Ali frisläpptes blev han åter häktad igen, misstänkt för grovt narkotikabrott. Alis bakgrund bestod av låginkomsttagande, arbetande föräldrar. Ali beskrivs som en lugn och bra kille. Trots stabila förutsättningar gick det snett. Cetin sitter framför Ali på anstalten då han öppnar upp sig och förklarar för Cetin att snacket kring att alla har ett val, inte stämmer. Det är bara något som folk säger, men de vet ingenting. Citat från Ali: "*Folk fattar inte att när man är i den situationen som jag var i när jag var ung, då hade jag verkligen inget val*" (Cetin 2022, 54-55). Ali såg upp till sin bror som var kriminell. Alis bror romantiserade "gangstervärlden" och statusen som den gav. Det var normalt för Ali. Ali blev rekryterad in i den kriminella världen som 13-åring. Utifrån en annan aspekt förklarar Ali att

när hans kläder blev för gamla köpte föräldrarna inte nya. Den generella situationen hemma var stabil, men föräldrarna var skilda och Ali beskriver att mamman var fattig.

Ali beskriver vidare att han har svårt för att koncentrera sig. Han har inte svårt för det svenska språket, men lärarna uppfattade hans beteende i klassrummet som stökigt. Han avbröt, räckte inte upp handen vid tal och använde sig av fula ord. Svårigheterna blev värre och när han blev jobbig i klassrummet bad läraren honom att gå ut. Han började då istället att störa i korridorerna på skolan. Det pratades om en ADHD-utredning, men ingenting hände. Han tappade skolan helt och hoppade av. I gymnasiet fortsatte hans drogförsäljning och konsekvensen av det blev ett fängelsestraff (Cetin 2022, sid 54-55). Cetin kommenterar situationen genom att nämna en insats som skulle kunna vara avgörande för Alis framtid. Citat Evin Cetin: *“Jag tror att killar som Ali kan hamna rätt om någon visar dem vägen in i vår vita värld, någon som tror på dem”* (Cetin 2022, 58).

2.1.2 Badran

En annan intervju Evin Cetin gjorde var med Badran. Badrans bakgrund och uppväxt var tuff, hans far gick bort väldigt tidigt och hans mamma arbetade inte samt han hade fyra syskon. Mötet med Badran ska ha skett i en lägenhet i centrala Stockholm, beskriver Cetin. Badran beskrev att han som liten fick ta väldigt mycket vuxenansvar. Badran är äldsta barnet och har tre systrar och en bror. Då Badrans mamma oftast varit hemma och inte lärt sig det svenska språket, har han vid tidig ålder fått ta ansvar genom att närvara vid till exempel läkarbesök med sina småsyskon eller telefonsamtal med Socialtjänsten. Badran beskriver sig själv som en typisk “miljonprogramsunge”. Det är en person som enligt honom har fattiga föräldrar, vilka inte har råd med något. Pengar var ett stort problem för familjen. Badran fick sluta i fotbollslaget han spelade i eftersom terminsavgiften inte kunde betalas och han kunde inte följa med på utflykter med klassen eftersom han skämdes för att han inte hade någon mat med sig. Badran slutade fråga sin mamma om pengar och började inse att han måste börja ta hand om sin familj efter pappans bortgång. Som 12-åring kom Badran i kontakt med en kille från samma höghus. Killen var äldre än Badran. Killen frågade Badran om han ville tjäna lite pengar och det var exakt vad han behövde. Badran började lämna påsar på olika adresser och fick pengar för leveranserna. För vinsten köpte Badran kläder till sig själv, betalade systrarnas basketavgifter och köpte mat till familjen. Badran blev äldre och kunskapen kring svarta pengar och en kriminell livsstil ökade. Som 17-åring startade Badran sin egen organisation. De sålde narkotika och Badran beskriver att han kunde tjäna mellan 100-150 tusen kronor per månad. Han hade också “soldater”, s k “springpojkar” är ett vanligare uttryck. Citat av Badran från boken: *“Hur många de än får bort, hur många som än hamnar i häktet, hur många som än hamnar i graven, kommer det alltid nya grabbar från våra områden. Nya konflikter, nya grupperingar. För vet du varför vi finns? Så länge narkotikan finns kommer det att fortsätta, de pengarna är vårt levebröd. Vi var tolv år, de som är där ute nu är ännu yngre. Tolv år är ingenting längre. Barnen som levererar paket idag kan vara åtta* (Cetin 2022, 83-98).

2.1.3 Sebastian Stakset

Sebastian Stakset var frontfiguren i en av Sveriges mest omtalade rapgrupper, Kartellen. Kartellen är en organiserad grupp skapad i fängelset av Leo Carmona med alias "Kinesen". Kinesen satt fängslad för brottet anstiftan till mord, han dömdes år 2005 till livstid fängelse och kom ut år 2021. Kinesen har även varit med och genomfört det spektakulära Arlandarånet år 2002. Leo var nära vän med frontfiguren Sebastian Stakset i Kartellen. Stakset har länge levt som missbrukare, grovt kriminell, suttit i fängelse för bl a grovt vapenbrott och mordförsök. Kinesen har även varit en person med hög status inom den kriminella världen och musiken då han representerade Kartellen i deras musikvideor, affärer och på gatan (Carmona & Hellman 2018).

År 2016 lämnade Stakset sitt kriminella liv och blev religiös. I ett program publicerat av Sveriges Utbildningsradio AB (UR) *De obekväma* har Stakset en huvudroll. I programmet beskrivs en hård verklighet, ojämlikheterna mellan samhällsklasser, de begränsade möjligheterna, den ekonomiska resursfördelningen och fördomar (UR 2013). Stora delar av programmet är filmat från miljonprogrammet Fittja som tillhör Botkyrka kommun i Stockholm. Området är ett särskilt utsatt område (Polisen 2022).

Stakset uttalar sig så här i programmet: *"Med handen på hjärtat har alla en chans i dagens Sverige. Om man åker ut till de här områdena, finns det inga advokater eller läkare. Det finns ingen att se upp till, förutom den lokala rånaren och den lokala knarklangaren. Det är han som har pengar och makt, det är han ungarna ser och vill bli"* (Stakset 2013, 10:06).

3. Centrala begrepp

3.1 Miljonprogramsområden

Miljonprogrammen var en satsning av den svenska staten på 1960- och 1970-talen där målet var att bygga bort bristen på bostäder, samt en ekonomisk möjlighet för alla människor skulle frodas. Tanken var att det skulle finnas en möjlighet för alla till ett gott liv. Det byggdes en miljon nya bostäder, därav benämningen “miljonprogrammen” (Stockholms Stad 2022).

3.2 Utsatta områden

Polisen har valt att dela upp utsatta områden i tre kategorier. Dessa tre kategorier är: utsatta områden, riskområden samt särskilt utsatta områden. Enligt Polisen kännetecknas ett utsatt område av låg socioekonomisk status och där kriminella har ett stort inflytande på och omkring området. Arbetslösheten och trångboddheten är högre jämfört med andra områden, människor med invandrabakgrund är fler och kriminaliteten i området påverkar övriga som bor i området. De kriminella i området kan påverka individers känsla av trygghet och säkerhet. För att identifikationen ska bli så tydlig som möjligt måste polisen skapa sig en lägesbild kring områdets bakgrundsfaktorer (Polisen 2023).

3.4 Riskområden

Ett riskområde uppfyller per definition samma krav som ett utsatt område, men kännetecknas inte som ett utsatt område. Det är ett skarpt läge i området och tendensen till att utvecklas till ett utsatt område är mycket högt (Polisen 2023).

3.5 Särskilt utsatt område

Ett särskilt utsatt område kännetecknas av en utbredd kriminalitet i form av organiserad brottslighet som påverkar lokalsamhället. Områdets befolkning avstår från att ta del av rättsprocesser. Det kan handla om att boende i området inte vågar kontakta polisen vid brottsmisstanke, avstår från rättegångsbesök eller inte har något förtroende för polisen. Området präglas av en dominerande otrygghet. Polisen kan inte upprätthålla maktordningen i dessa områden (Polisen 2023).

3.6 Socioekonomiska faktorer

Områden som klassas som utanförskapsområden är ofta förknippade med brottslighet eller att det är där brottsligheten föds (SNS 2022). Av den anledningen är det intressant att jämföra

två områden och deras demografi från samma kommun med tydliga socioekonomiska skillnader. Rinkeby-Kista, som tillhör Stockholms kommun, är en utsatt stadsdel belägen i nordvästra Stockholm som är en del av miljonprogrammet från 70-talet. Stadsdelen består av fyra stadsdelar, Husby, Akalla, Rinkeby och Kista (Stockholms stad 2017). Husby och Rinkeby är enligt Polisen ett särskilt utsatt område (Polismyndigheten 2021). Med särskilt utsatta områden menas att det polisiära arbetet i området nästintill är omöjligt att genomföra. De kriminella aktörerna har kontroll och kan driva sin kriminella verksamhet (Polismyndigheten 2021). De socioekonomiska faktorerna är ständigt med i debatten kring födseln av brottslighet och de är klassificerade utifrån inkomstnivå, yrke, boende, sysselsättning, utbildning och sociala relationer etc (SCB 2023). I Rinkeby kommun finns det stora sociala skillnader rent socioekonomiskt jämfört med t ex Lidingö kommun som också är belägen geografiskt i Stockholms län (ibid).

År 2021 var invånarantalet i Rinkeby-Kista ca 49000 invånare, av dessa var cirka 58% utrikesfödda. Under året 2015 var medelinkomsten cirka 226600 kronor/år i åldrarna 25-64 år. År 2022 var 8,2% öppet arbetslösa i åldrarna 18-64 år (Stockholms stad 2021).

År 2020 var invånarantalet i Lidingö ca 47000 invånare, av dessa var cirka 7% utrikesfödda och 2,5% var öppet arbetslösa. Samma år var medelinkomsten cirka 509000 kronor/år i åldrarna 25-64 år och totalt anmälda brott år 2020 var 3448 (Stockholms stad 2021).

Denna socioekonomiska jämförelse visar att individer i områden med lägre socioekonomisk status löper större risk att utveckla ett brottsligt beteende, hamnar i sociala problem och kriminalitet. Omständigheter i bostadsområdet som t ex goda förebilder, graden av sociala kontroll och relationer till föräldrar och grannar är också avgörande för utvecklingen av brottslighet. I resursstarka familjer och områden som är dominerade av en befolkning med god socioekonomisk status är risken inte alls lika stor för att utveckla brottslighet (Johansson, Lunneblad och Odenbring 2017, 85-87).

4. PERSPEKTIV I: ANOMITEORIN

Människor oberoende av demografisk tillhörighet (sammansättning) har personliga mål, drömmar och visioner som de vill uppnå, men beroende på hur tillgängligheten av resurser är

fördelad står människor inför olika förutsättningar för att dessa mål ska kunna uppfyllas. Miljön och förebilder är två starkt bidragande faktorer som är avgörande huruvida en människa begår brott eller inte.

Livet är en möjlighet för alla människor runt om i hela världen att uppnå sina mål och drömmar, eller? Är det verkligen så enkelt att uppfylla sina drömmar, mål, visioner och förväntningar? Enligt en omtalad sociolog, Robert K Merton (1910-2003), är svaret och tankarna kring detta komplicerade. Merton vidareutvecklade begreppet *anomi* inom kriminologin och har funnit intressanta och högst relevanta faktorer kring orsakerna till varför människor begår brott. Individer har individuella mål i sina liv som de vill lyckas med eller strävar efter att uppnå. Mål som till exempel att komma in på rätt utbildning, få ett jobb, få status och/eller ekonomiska framgångar. De mål som är eftertraktade av samhället kallar Merton för *kulturella mål*. Dessa mål går inte att uppnå för alla och det kan bero på omgivningen, miljön, resursfördelningen och konflikter. Barriären till att lyckas kan bli väldigt svår att ta sig över, vilket kan påverka förhoppningarna om att lyckas. Individens verktygslåda är inte tillräckligt fylld och de hjälpmedel (t ex pengar) som finns tillgängliga räcker inte. Tillgångarna och fördelningen är viktiga faktorer inom teorin. Fördelningen av ekonomiska resurser i samhället ser annorlunda ut mellan olika samhällsklasser. Om de lagliga medlen inte räcker till för att uppfylla de kulturella målen kan individens uppfattning om hur man ska lyckas uppnå dessa mål förändras. Individen delar inte längre den generella kulturella moraluppfattningen om hur man kan lyckas lagligt, utan individen har därmed hamnat i ett *anomiskt* tillstånd. Det anomiska tillståndet bidrar till att individen kan använda sig av icke-institutionaliserade medel som är tillgängliga för att lyckas uppnå de kulturella livsmålen. Icke-institutionaliserade medel är olagliga, icke legitima, suspekta och förbjudna tillvägagångssätt för att lyckas nå målen (Engdahl & Lindgren, 2021, 27-31).

Självklart ser läget annorlunda ut beroende på var i världen man befinner sig. Synen på moral, värderingar, normer, kulturella mål och institutionaliserade medel skiljer sig åt beroende på samhällsstruktur, kultur eller hur mångdimensionellt samhället är. En gemensam utgångspunkt för teorin oberoende av demografiska aspekter är att individer får status, personligt värde och blir respekterade. (Engdahl & Lindgren 2021, 29-32).

Merton talar om tre aspekter som är särskilt viktiga att beakta vid risken för ett anomiskt tillstånd. De tre aspekterna är *strukturell*, *kulturell* och *personlig anom*i. Den strukturella anomien fokuserar på de samhälleliga ojämlikheterna som uppstår när samhällets värderingar och mål inte stöds av tillgängliga resurser och möjligheter för alla individer att uppnå. Den kulturella anomins syfte är enligt Merton när samhällets normer och värderingar inte är tillräckligt konsekventa, vilket kan leda till oro och oenighet bland individer om vad som är rätt och fel. Den sista aspekten enligt Merton är den personliga anomien. Den innebär en individuell känsla av hopplöshet, meningslöshet och frustration som uppstår när individens personliga mål inte accepteras av de övriga samhällets moral kring kulturella mål och hur dessa ska uppfyllas. Den personliga anomien kan också uppstå när personen inte har resurser som krävs för att uppfylla sina mål (Engdahl & Lindgren 2021, 29-31).

Så varför begår människor brott enligt Merton? Människan begår kriminella handlingar enligt anomiteorin eftersom att det ställs alldeles för hårda krav och förväntningar på individen.

Strukturen i samhället bidrar till att individer känner sig pressade till att uppnå kulturella mål. Det är inte individen i sig som är orsaken till varför brott föds, det är ett resultat av sociala faktorer. Trots de begränsade möjligheterna till att lyckas, höjs eller ökar din känsla av lusten till att lyckas eftersom att de begränsade möjligheterna spelar stor roll (Engdahl & Lindgren 2021, 31).

4.1 Forskningsprogrammet “Sammanhängande ojämlikheter”

Ojämlikheter kan kopplas till anomiteorin på olika sätt. Robert K. Merton beskriver att det finns olika typer av tillstånd inom teorin. Den strukturella och personliga anomin är två tydliga begrepp som kan kopplas till ojämlikheter i samhället. Den strukturella anomin kan uppstå då resursfördelningen i samhället är ojämnt fördelad. Den personliga anomin kan uppstå när en individ inte har de resurser som krävs för att uppfylla de kulturella målen. Vissa individer föds med sämre förutsättningar än andra som till exempel arbetslösa föräldrar, uppväxta i segregerade områden och som inte blivit introducerade i en moraliskt rättfärdig och laglydig värld. Av dessa anledningar är det högst relevant att diskutera ojämlikheten i samhället. I forskningsprogrammet *Sammanhängande ojämlikheter* har olika aktörer fått yttra sig bl a OECD:s (Organisation for Economic Co-operation and Development), grundare och vd för The Global Village Ahmed Abdirahman, f d finansministern Magdalena Andersson, professor vid SOFI Carina Mood och analytikern Per Molin (Arnborg 2020).

Samhällsklyftorna och den ekonomiska ojämlikheten har, enligt gini-koefficienten (som är ett verktyg för att visa hur jämnt eller hur ojämnt ett land är i förhållande till BNP) ökat i Sverige (SCB 2018). Orsaken till dessa problem är inte helt fastställda men orsakerna kan vara ökad arbetslöshet, skattesänkningar och inkomstökningar för höginkomsttagare och en skakig arbetsmarknad. De samhällsindivider som blir drabbade allra hårdast är de som är låginkomsttagare och denna ojämlikhet kan resultera i en ökad brottslighet (Landsorganisationen i Sverige 2019). Ett konstaterande är att klyftorna har ökat och även den ekonomiska ojämlikheten. En ökning på 60% från 1980-talet (Arnborg 2020). Här kan man konstatera att ojämlikhet förekommer i olika grad i olika länder, vilket gini-koefficienten visar (Ekonomifakta 2022).

Forskning kring ojämlikheter i samhället har gjorts. Majoriteten av forskningen bedrivs genom statliga uppdrag. Följande aktörer har varit delaktiga i olika typer av projekt: Arbetsmiljöverket, Statistiska centralbyrån, Folkhälsoinstitutet och Arbetslivsinstitutet. Sveriges riksdag har delat ut ett arbete till Statistiska centralbyrån. Uppdraget går ut på att undersöka levnadsvillkoren och deras förhållande i Sverige. Historien började år 1975 då de första undersökningarna gjordes. Totalt har 200000 personer medverkat. Undersökningens mål var att mäta och få fram resultat kring befolkningens levnadsförhållanden. Den största majoriteten av människor med psykisk ohälsa, utgjordes av arbetarklassen (låginkomsttagarna). Exempel på psykisk ohälsa är generella ostabila livsförhållanden, bristfälliga ekonomiska resurser, generella ekonomiska svårigheter, giftig arbetsmiljö och svåra arbetsförhållanden (Lundberg 1990, Diderichsen 1991).

5. PERSPEKTIV II: STÄMPLINGSTEORIN

5.1 Edwin Lemert

Under 1950-talet skapade den amerikanske sociologen Edwin M. Lemert *stämplingsteorin*. Teorin är uppbyggd på olika antaganden. Människan är en fri individ, men det mänskliga handlandet är beroende av de kulturella målen. Människan lever i olika roller. Teorin ser på

brott och kriminalitet som icke önskvärda handlingar. De icke önskvärda handlingarna är påverkade av samhällets förväntningar, oskrivna regler och sociala normer. De faktorer som kan vara avgörande kring vad samhället anses vara önskvärt respektive icke önskvärt kan vara hur kulturen ser ut, konsekvenserna av ett beteende samt vilka lagar och regler som finns i samhället. Önskvärda handlingar däremot accepteras och tolereras av den dominerande befolkningen. Icke önskvärda respektive önskvärda handlingar är ett resultat av strukturen i samhället.

En annan utgångspunkt inom teorin är den individuella stämplingen. Den amerikanske sociologen Edwin M. Lemert talar om sekundär -och primär stämpling. Den sekundära stämplingen är när individen accepterar sin identitet som kriminell, samhället har reagerat och individen kan till och med ha blivit dömd, stämplingen är permanent. Den permanenta stämplingen innebär att den är svårare att förändra eftersom individen har internaliserat (införlivat) sin identitet som kriminell. Den primära stämplingen är när individen har ett avvikande beteende, exempelvis stöld. Samhället reagerar. Brottet har skett som en ren tillfällighet i dess sammanhang, men brottet uppmärksammas inte av samhället. Individen ser sig inte som kriminell eftersom reaktionerna från omgivningen uteblir. Den centrala utgångspunkten i teorin är när brottet blir karakteristiskt kopplat till individen, när individen blir aktiv i sin roll. Individen tar till sig etiketten "brottsling" och ser sig själv som avvikande. Individens självbild gör det enklare för individen att begå brott. Det blir besvärligt att återfå ett liv utan kriminalitet eftersom att åtkomligheten är besvärlig. Kriminella har en mer invecklad syn på hur de kan undvika samhällets reaktioner. Stämplingen för individen blir väldigt svår att ta sig ur (Engdahl & Lindgren 2021, 121).

5.2 Howard Becker

Den amerikanske sociologen Howard Becker gjorde en vidareutveckling av Lemerts stämplingsteori. Becker beskriver att det kan finnas skillnader mellan olika samhällen och hur de upplever olika typer av beteende, avvikande beteende är inkluderat. Becker talar om negativ och positiv stämpling. Den negativa stämplingen kan en person få om hans beteende anses vara avvikande utifrån det laglydiga samhället. Den kriminella gärningen är ett beteende som inte accepteras, utan är ett beteende som anses vara fel. Den positiva stämplingen menar Becker kan ske i en kriminell miljö då de avvikande beteendet inte anses vara avvikande. Det är ett beteende som leder till status, pluspoäng och dominans i gruppen som gynnar de kriminella gängerna och den kriminella personen. (Goffman 1972 30-65). Individen ser det avvikande beteendet som något positivt fast att samhället ser det avvikande beteendet som något negativt, då rollen accepteras i de kriminella organisationerna (Engdahl & Lindgren 2021, 122). Stämplingen som kriminell drabbar de lägre samhällsklasserna i mycket större utsträckning, de lägre samhällsklasserna tenderar i större utsträckning bli stämplade på att de högre samhällsklasserna skyddas genom sin status (Hilte 1996, 16-22).

Samhället har en viktig roll enligt Becker i definitionen av vad som anses vara ett brott och vem som är en brottsling. Avvikelsen, brottet i sig är inte avgörande, är uppfattningen från

omgivningen (Engdahl & Lindgren 2021, 123). Om samhället uppfattar beteendet som avvikande blir beteendet inte accepterat. På samma sätt kan ett laglydigt beteende vara avvikande i kriminella miljöer. Samhällen har lagar och regler som den dominerande befolkningen upprätthåller och följer. Den dominerande moraluppfattningen i ett samhälle kring avvikande beteende avgörs av majoritetsbefolkningen. Iakttagelserna och dess reaktioner avgör stämplingen. Reaktionen från omvärlden är avgörande. Personer som utför brott påverkas av den negativa stämplingen som de fått av samhället, de har blivit bedömda som kriminella och vill leva upp till omgivningens förväntningar (Solaka 2019).

Det finns en kontrast mellan sociologerna Lemert och Becker. Lemerts teori betonar individens viktiga roll i stämplingen av sig själv medan Becker fokuserar på samhällets roll i att stämpla och konstruera brottsliga handlingar samt hur brottsligheten föds (ibid).

5.3 Stigmatisering och utanförskap

Stigmatisering innebär att individer svartmålas och tros besitta vissa typer av egenskaper (Folkhälsomyndigheten 2022). I boken *Brottsoffret i skolan* beskriver författarna att individer som går i skolan i ett utsatt område löper en större risk för att hamna i ett utanförskap som kan leda till brottslighet kontra en individ som går i skolan i ett socioekonomiskt attraktivt område. Skillnader mellan skolor i utsatta områden respektive attraktivare områden har blivit större. Skolor i utsatta områden har blivit stigmatiserade och eleverna likaså. Detta har bidragit till misslyckande för elever som går i skolor i utsatta områden. Författarna utgår från en skola i ett socioekonomiskt utsatt område, Björnlokalskolan (Sernhede, 2009, 86-87). Stadsdelen där Björnlokalskolan är belägen är ett socialt utsatt område i Stockholm. Jämfört med Björnlokalskolan talar författarna om Tistelskolan som geografiskt är belagd i ett bostadsområde där medelklassen är dominant. Utifrån detta menar författarna att individer i socialt utsatta områden blir stigmatiserade och lever upp till bilden av över hur övriga samhället stämplar dem. Stigmatisering är en form av diskriminering som innebär att personen eller gruppen utsätts för negativa fördomar, i detta fall fördomar utifrån kulturell bakgrund eller någon annan typ av tillgänglig kategorisering. Konsekvensen av stigmatiserade områden och skolor är att det skapas ett strukturellt utanförskap i form av social exkludering. Social exkludering innebär att vissa personer har begränsade möjligheter till ekonomisk, politiskt och social delaktighet. Detta utanförskap skapas av samhällets syn, individerna lever upp till omgivningens förväntningar (Johansson, Lunneblad och Odenbring 2017, 85-87). Skolpersonal på Björnlokalskolan beskriver medias påverkan som negativ. Media målar upp en bild av skolan som stökig. Detta bidrar till en samhällsskildring och en känsla av ett vi-mot-dem-perspektiv. Media förstärker individens sätt att se på sin identitet (Ericsson m fl 2008). Det kommer alltid vara vi mot dem då samhället vill att det ska vara så (ibid). På så sätt lever individen upp till bilden media skapar, en brottsling, yrkeskriminell eller bilbrännare. Omgivningens stämpel är avgörande för hur samhället ser på individen och inte handlingarna i sig (ibid).

Individer i utsatta områden har fått en etikett, möjligheterna blir begränsade till att kunna leva normalt och utföra icke-brottsliga handlingar. Förbindelsen och tankeanknytningen till den dominerande befolkningens moraluppfattning reduceras. Istället börjar individen sympatisera och bete sig som likasinnade och människor i samma position, ett centralt begrepp är självuppfyllande profetia. Begreppet utvecklades av Robert K. Merton. Självuppfyllande profetia betyder att individen har fått eller stämpats som en brottsling och därmed behöver leva upp till samhällets förväntningar på hen. Oberoende om det är en sanning eller inte, så menar Merton att samhället kan påverka människor i olika riktningar. Det är upp till individen om hen tar åt sig eller inte. Individen kan fortsätta vara kriminell och utveckla en kriminell livsstil som en avvikare. Risker för att individen ska begå nya brott ökar efter att stämplingen är skedd (Salaki 2021). På samma sätt som individen får nya likasinnade vänner och blir sedd som en outsider, rekryteras människor ständigt in i kriminella banor genom likasinnade och kriminella individer. Samhället betraktar dessa individer och grupper som avvikare och fiender. På så sätt får samhället fram ytterligare en synvinkel på varför människor begår brott utifrån stämplingsteorin. Anknytningen och dess påfrestningar i just den gruppen som individen förbinder sig till (Solaka 2019).

6. Diskussion och slutsats

Anomi- och stämplingsteorin skiljer sig åt på ett grundläggande sätt som handlar om deras respektive teoretiska grundantaganden. Anomiteorin säger mycket om lite på en hög abstraktionsnivå i jämförelse med stämplingsteorin som istället fokuserar på mer avgränsade och detaljrika fenomen. Med anledning av det kan slutsatsen dras att anomiteorin beskriver den strukturella betydelsen av människans handlande, medan stämplingsteorin djupdyker och söker detaljerad information om varför människor begår brott. Ett exempel på detta är att man inom anomiteorin anser vikten av att uppnå de kulturella målen, t ex att komma in på rätt utbildning, emedan man inom stämplingsteorin fokuserar på betydelsen av omgivningens och individens syn på önskvärt/icke-önskvärt beteende. Exempelvis synen på kriminellt beteende skiljer sig åt mellan individ och samhälle. Teorierna i sig har olika för- och nackdelar beroende på vad som är syftet och vad man vill studera. I vissa kontexter och sammanhang

kan det vara avgörande vilken teori man använder. Forskningsresultaten blir olika beroende på vilken teori som används.

Fördjupningsarbetet visar på att det finns intressanta och betydelsefulla faktorer som ligger till grund för varför människor begår brott, t ex de socio-ekonomiska förhållanden som råder. Med stor sannolikhet påvisar fördjupningsarbetet att, var en individ bor kan vara avgörande för hur de kulturella målen uppnås d v s de icke-institutionaliserade medlen eller de institutionaliserade medlen. Olika källor jag använt mig av menar att sannolikheten för en individ att begå brott ökar p g a ojämn resursfördelning på ett individuellt och ett samhälleligt (strukturellt) plan. Ett exempel kan vara individers brist på resurser eller olika kommuners skilda resurser. I kraft av livshistorierna inom anomiteorin kan man hävda att bristen på lämpliga förebilder kan vara ett genomgående tema, vilket kan leda till hög kriminalitet speciellt i utanförskapsområden. Samhällets resurser fördelas ojämnt ofta av politiska skäl, bostadssituationen i utsatta områden åsidosätts, renoveras och konsekvensen blir höga hyror vilket leder till att människor inte kan bo kvar. Skolor stängs i utsatta områden för att politikerna väljer att lägga resurserna någon annanstans, istället för att anställa mer och professionell personal. Den svenska byråkratin kan ifrågasättas. Stigmatiseringen bör socialpedagogen försöka undvika så att stämplingen inte förstärks ytterligare och bidrar till dess konsekvenser. Det kan handla om att försöka undvika dömandet av människor utifrån ett socioekonomiskt perspektiv. Sprida kunskap om alla människors lika värde oberoende av kulturell bakgrund, nationell härkomst, ekonomiska resurser och sexuell läggning. Ett exempel utifrån stigmatisering kan beskrivas i skolan. Några elever på en grundskola i en typisk svensk stad kan ibland använda sig av nedvärderande uttryck/kommentarer sinsemellan. En elev i elevgruppen i skolan kan få kommentarer som "din luffare mannen" för att några andra elever upplever att den aktuella eleven har för små eller för stora kläder på sig, då kläderna generellt kan beskriva en visuell syn på personens ekonomiska situation. En socialpedagog ska i sin yrkesroll markera om denne hör sådana uttryck/kommentarer direkt för att markera att sådant beteende inte är acceptabelt att uttrycka till en annan person. Socialpedagogen kan bidra med kunskap om hur man bör uttrycka sig så att man inte sårar någon annan. Hen kan bidra med stöd, hjälp och motivation till den som blir utsatt. Framförallt bör socialpedagogen sprida kunskapen om relationer och förhållanden i samhället. Ojämligheten är ett faktum som fler bör förhålla sig till, kanske en dag förstå och ha en inblick i dess konsekvenser.

Kan anomiteorin eller stämplingsteorin kopplas till politisk ideologi eller är teorierna ideologiskt neutrala? Vad är egentligen i så fall neutralt och finns det något som är 100% neutralt? T.ex. fokuserar Merton endast på de lägre samhällsklasserna eller uppfattas det enbart så? Kanske är det så. Merton har fått en hel del kritik för just detta och teorins mening kan av den anledningen uppfattas väldigt olik. Oavsett klasstillhörighet belyser Merton vikten av strukturen i samhället. Oberoende av klasstillhörighet kan en individ stå inför orättvisor och använda sig av just de medlen som är tillgängliga för dem i strävan att uppnå de kulturella målen. Merton lyfter fram att för hårda förväntningar och villkor från samhället och omgivningen är bidragande faktorer till brottslighet. Men människor som tillhör högre samhällsklasser kan väl också känna av hårda krav och förväntningar, eller?

Kulturen kring stigmatiseringen har en avgörande betydelse. Individer från utsatta områden och från lägre samhällsklasser är redan så pass hårt socialt utsatta och på grund av stigmatiseringen från övriga samhället uppfyller individer deras krav. I detta fall att bete sig som en klassisk "orten-individ". Det kan handla om exempelvis uttryck, klädstil och resonemang. På samma sätt uppfyller individerna från de högre samhällsklasserna förväntningarna på dem. Det kan exempelvis handla om akademisk utbildning, vilket också blir ett slags stigmatisering. Skillnaden är att individer från de högre samhällsklasserna kan ha mycket mer att förlora och betydligt fler möjligheter som visar sig. Det kan handla om kontakter för jobb och motivation från omgivningen till att studera. Både stämplings- och anomiteorin är relativt neutrala ur mitt synsätt då de förklarar orsaken till varför människor begår brott oavsett vilken kultur eller samhällsklass en individ tillhör. Är sannolikheten större att börja begå brott utifrån socioekonomiska förhållanden?

Människor kan uppfatta olika teorier på olika sätt, då teorierna generaliserar olika antaganden. Rent hypotetiskt och statistiskt har jag full förståelse för kritiken som Merton och hans anomiteori har fått. Media är en bidragande faktor till stigmatiseringen av bl a utsatta områden. Av alla brott som begås synliggörs, rubriceras och gripas framförallt människor från de lägre samhällsklasserna. Brottslingar från de högre samhällsklasserna syns eller rubriceras inte på samma sätt i media, hur kommer det sig?

I mitt fall lutar det åt att utgå från stämplingsteorin, men inte att bortse från anomiteorin som har ett bredare perspektiv vilket har större betydelse i slutet av min analys. För att få ett grepp om anomiteorin, är stämplingsteorin en lämplig nästan nödvändig förutsättning för att besvara fördjupningsarbetets frågeställning. Huvudaktörerna, d v s de kriminella, är de som ska kartläggas först för att sedan med hjälp av anomiteorins analysverktyg få en grundligare orsaksförklaring på kriminologins oerhört komplexa område, d v s kriminalitet. Poängen är inte att hävda den ena teorins förträfflighet framför den andra, men däremot att försöka klargöra att den ena teorin förutsätter den andra.

Olika anledningar till ovanstående resonemang bör förtydligas med följande punkter:

- **Antaganden och kulturella mål:**
Kriminellas egna antaganden om deras kriminalitet verkar ha större betydelse än kulturella mål i den här fasen, för att den primära- och sekundära stämplingen är så pass kraftfull i förhållande till de kulturella målen, som i sig naturligtvis inte är betydelselösa.
- **Icke-önskvärda handlingar och moraluppfattning:**
Avvikande beteende leder med stor risk till uteslutning från majoritetens moraluppfattning - utanförskapet kan bli ett faktum.
- **Moral och resurser:**
De kriminellas moral förändras i takt med att omgivningen stämplar personen som kriminell. Bristande socioekonomiska resurser förstärker naturligtvis kriminaliteten som blir en "möjlig" utväg.

Utifrån en annan synvinkel förklarar stämplingsteorin varför brott begås och hur individens kriminella verksamhet kan utvecklas i takt med den sekundära stämplingen. Kan man lägga allt ansvar på den enskilde individen, d v s väger den primära- och sekundära stämplingen tyngre än strävan efter att uppfylla de kulturella målen?

6.1 Livshistoriernas koppling till anomi- och stämplingsteorin

6.1.1 Ali

Utifrån anomiteorin räckte inte ekonomin till för att köpa nya kläder. Ali började använda sig av illegitima medel som helt enkelt är förbjudna och olagliga medel för att uppnå de kulturella målen i samhället. De synliga alternativen för Ali var drogförsäljning respektive broderns romantisering av en kriminell livsstil. Ali började leverera droger. Pengar inkasserades och han kunde köpa sina kläder, märkeskläder som var dyra. Kläderna gav respekt och status på bland annat skolan. Skälen till att Ali blev kriminell, enligt honom själv, var fattigdom, följde sin brors fotspår samt pengar (Cetin 2022, 45-55).

Utifrån ett stämplingsteoretiskt perspektiv skulle man kunna påstå att den sekundära stämplingen talar sitt tydliga språk genom att Ali intalar sig själv att han inte har något val och eventuellt väljer fel förebild. Han valde sin bror som förebild, men å andra sidan hade han inga andra förebilder som var betydelsefulla i hans närhet. Alis kriminella omgivning medförde att bristen på goda förebilder inte fanns.

Ali har tidigare blivit dömd för misshandel och benägenheten till att Ali stämplar sig själv och av omgivningen som kriminell är högst trovärdig. Alis tidigare historia av brottslighet kan bidra till att samhället inte accepterar hans roll som en laglydig samhällsmedborgare. Av denna anledning är det svårare för Ali att få ett jobb. Alternativen begränsas och kan leda till en ökad benägenhet att fortsätta begå brott i enlighet med stämplingsteorin (Moore et al, 2016). Forskare har konstaterat att individer som upplevt ett fängelsestraff kan ta åt sig etiketten "kriminell" utifrån stigmatiseringen som de utsätts för (Bastani et al, 2014).

6.1.2 Badran

Utifrån anomiteorin var Badrans socio-ekonomiska förutsättningar begränsade. Trångboddhet med många syskon och ensamstående mamma. Badran fick sluta i fotbollslaget eftersom avgifterna inte kunde betalas. Han beskriver familjen som fattig. För familjens och Badrans skull var han tvungen att använda sig av icke-institutionaliserade medel. Eftersom Badran sedan tidig ålder tagit ett stort vuxenansvar i hemmet, kan det vara så att han känt sig isolerad från sin åldersgrupp och tappat motivationen till att hjälpa sin familj på laglig väg? I Badrans fall kan det vara på detta sätt, han hittade en annan väg till att försörja sin familj, vilket i detta fall inkluderade ett kriminellt beteende. Fattigdomen och utanförskapet kan ha bidragit till att det är svårare för honom att uppnå samhällets normer på grund av den ojämlika resursfördelningen och tillgångarna i hans liv. Detta i sin tur kan leda till frustration och

Badran finner en annan väg för att uppnå de kulturella målen, där miljön han vuxit upp i är en starkt bidragande faktor. Så länge narkotikamarknaden finns, finns chansen att uppnå de kulturella målen för människor från miljonprogramsområden?

Utifrån stämplingsteorin beskriver Badran sig själv som en typisk “miljonprograms-unge”. Det innebär enligt honom en individ som har fattiga föräldrar och inte har råd att köpa saker. Vi kan inte bortse ifrån att Badran och familjens ekonomi bidrar till att Badran ser en möjlighet till att börja sälja narkotika för att kunna köpa mat och kläder till familjen. Å andra sidan hade valen och möjligheterna sett annorlunda ut ifall Badran och familjen var bosatta i ett område som inte tillhör miljonprogrammet, eller? Det jag kommer fram till är att Badran känner av stigmatiseringen. Området som han lever i består av människor som det övriga samhället tror sysslar med specifika aktiviteter, i detta fall narkotikaförsäljning för att uppnå de kulturella målen. Man kan se det från olika perspektiv, ser vi det utifrån stämplingsteorin lever Badran upp till samhällets förväntningar på honom och han använder sig av de medlen som är tillgängliga för honom, i detta fall narkotikaförsäljning. Vad säger ordet miljonprogramsområde dig som läsare? För är det ett område som är starkt präglad av olika typer av kriminalitet. Alla individer i miljonprogramsområdena är självklart inte kriminella, men individerna i dessa områden är i större utsträckning kapabla till att begå brott eftersom samhällets reaktioner bidrar till den negativa stämplingen på området som individerna starkt känner av. Denna känsla skapar ett “utanförskap” gentemot den dominerande befolkningen och det skapar en ny typ av livsstil för många.

Acceptansen till ett “avvikande beteende” accepteras i kriminella miljöer och bidrar till en positiv stämpling. I Badrans fall kan han uppmuntras av de äldre introducerade förebilderna genom att begå brott. Det kriminella beteendet i deras värld är inte avvikande utan ett normalt accepterat beteende i deras omgivning och kan dessutom skapa högre status och maktpositioner. Detta i sin tur bidrar till att Badran kraftigt kommer känna av den sekundära stämplingen och identifiera sig som kriminell.

6.1.3 Sebastian Stakset

Om vi tillämpar mina valda teorier, anomi- och stämplingsteorin på Stakset uttalanden kommer förståelsen att ses utifrån olika sätt. Utifrån Mertons anomiteori om att sträva efter kulturella mål som samhället gemensamt har satt upp, menar Stakset att miljön är en stark bidragande faktor till varför människor begår brott (UR 2013). Möjligheterna för människor att nå de kulturella samhällsmålen som lever i utsatta områden är begränsade. Sannolikheten för att begå brott är högre om du är uppväxt i ett socialt utsatt område (BRÅ 2022).

Ungdomar i utsatta områden är överrepresenterade i frågan kring brottsmisstanke och ökningen av skjutningar som sker i utanförskapsområden (ibid). Stakset beskriver i en av hans låtar Trolltider: “*Så fucking less på de mesta man e ghetto, har man inga para här då kastar man ett kilo, de e ingen peace love eller understanding mannen, de e fett smutsig värld mannen*” (Stakset 2013, 30:10). För att uppnå de kulturella målen, trots begränsningar, är en möjlighet att använda sig av icke-institutionaliserade medel för att lyckas. Vidare sjunger Stakset vidare i sin låt om olagliga medel som i detta fall är att sälja droger: “*Har man inga*

para här då kastar man ett kilo” (Stakset 2013, 30:45). Det betyder att har man inga pengar, säljer man ett kilo. Det är verkligheten, menar Stakset (UR 2013).

Om vi tillämpar stämplingsteorin på Stakset livshistoria, skulle det kunna innebära att många individer i utanförskapsområden lever upp till stigmatiseringen de utsätts för. Samhället stämplar vissa bostadsområden genom att beteckna dem som “utanförskapsområden”. Detta bidrar till att människorna i dessa områden lever upp till samhällets stämpling. Härmed blir det mycket enklare att ge sig in i en kriminell karriär eftersom det förväntas av dig.

Sebastian Stakset beskriver och visualiserar ojämlikheterna, förebilderna och stämplingen individer utsätts för i en typisk “förort” eller “utanförskapsområde”. Ungdomsbrottsligheten är överrepresenterad i svenska förorter och av den anledningen utgår diskussionen och slutsatserna kring Staksets uttalande om detta. Är ungdomarna medvetna om stämplingen de utsätts för eller är strävan efter att uppfylla de kulturella målen avgörande? Staket beskriver bristen på goda förebilder och att detta blir en drivkraft för ungdomarna som ser en möjlighet till att exempelvis skaffa pengar som kan resultera i status bland gänget och en möjlighet till större ekonomiskt kapital. Väger stämplings- kontra anomiteorin tyngre i detta fall? Stakset menar att området han befinner sig i under inspelningen av programmet *De obekväma* är så hårt stigmatiserat och befinner sig långt utanför det “normala” samhället. Det har blivit normaliserat att begå brott för att uppfylla de kulturella målen. De icke-institutionaliserade hjälpmedlet blir ett tillgängligt tillvägagångssätt och accepteras i just den miljön och omgivningen.

Slutsatsen blir att situationen och vilken typ av brottslighet det handlar om är avgörande. Anomiteorin fokuserar på de samhälleliga och strukturella faktorerna medan stämplingsteorin fokuserar på konsekvenserna av de strukturella faktorerna. De strukturella faktorerna brukar definieras som relationerna mellan relevanta samhällsinstitutioner som t ex rättsväsende, kriminalvård och statliga/kommunala vårdinstitutioner i sammanhanget. Hur dessa samhällsinstitutioner samverkar och bemöter klienter har stor betydelse för både samhället i stort och i synnerhet klienterna. Stämplingsteoretiker är medvetna om, och betonar betydelsen av, resursfördelning av lagliga medel för att uppnå de kulturella målen, d v s att resurserna är ojämnt fördelade och att de påverkar på vilket sätt individen uppnår de kulturella målen i samhället. Man kan se skillnaden genom att utgå från ett helikopterperspektiv. Anomiteorins pilot är högt uppe i luften och cirkulerar och ser allting ut-zoomat. Stämplingsteorins pilot är däremot lägre ner, rättare sagt står helikoptern stilla på marken och allting är in-zoomat. Piloten stiger av helikoptern och konstaterar att samhällets resurser är ojämnt fördelade. Rent konkret: Vad är det som får en individ till att begå brott? Svaret på den frågan utifrån stämplingsteorin är att samhällen själva har skapat olika typer av acceptans riktat till olika typer av beteende. Konsekvenserna av hur strukturen är uppbyggd i samhället har lett till accepterade och icke-accepterade beteenden. Det är individerna i samhället, alla tillsammans som har skapat olika typer av reaktioner, i detta fall är just ett kriminellt beteende en handling som inte är önskvärd av det dominerande samhället. Sammanfattningsvis har jag funnit relevant och intressant information utifrån mina två perspektiv som kan vara avgörande vid introduktion av brottslighet eller en brottslig

handling. Utifrån anomiteorin handlar det om resursfördelningen, ojämlikheten, kulturella/strukturella och individuella omständigheter. Därmed kan det konstateras att den huvudsakliga skillnaden mellan perspektiv 1 och perspektiv 2 består i att anomiteorin fokuserar på strukturella förhållanden, medan stämplingsteorin betonar vikten av primär- och sekundär stämpling utifrån ett individuellt perspektiv.

REFERENSLISTA

Internet

Adams E. Richard och Serpe T. Richard (2016). *Social integration, Fear of Crime, and Life Satisfaction*

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-008-9088-1>

(Hämtad 2023-02-26).

Arnborg, Emma (2020). *Samma rättigheter, olika verkligheter.*

<https://forte.se/artikel/samma-rattigheter-olika-verkligheter/>

(Hämtad 2023-02-11)

Brusman, Filip (2021). *Kriminolog: Fel uppfattning att antalet brott ökar.*

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kriminolog-allmanheten-har-fel-om-brottsutvecklingen>

(Hämtad 2023-02-02)

Dahlström, Lucas (2023). *Våldsvåg i Stockholm- men brottsligheten ökar inte i Sverige menar kriminolog: "Den har ändrat karaktär"*.

<https://svenska.yle.fi/a/7-10027092>

(Hämtad 2023-02-01)

Dashora, Kamini (2011). *Cyber Crime in the Society: Problems and Preventions*.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=a86811db46fc4cd560566131f0e727a7be8f8e18>

(Hämtad 2023-05-30).

Ekonomifakta (2022). *Ginikoefficient - internationellt*.

<https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/loner/ginikoefficient---internationellt/>

(Uppdaterad 2022).

Folkhälsomyndigheten (2022). *Stigmatisering vid psykisk ohälsa*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/att-minska-stigma/>

(Uppdaterad 2022).

Lallerstedt, Karl (2022). *Brottslighetens kostnader 2022*.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/sakerhet-och-risk/brottslighetens-kostnader-2022_1180865.html

(Hämtad 2023-02-03)

Landsorganisationen i Sverige (2019). *Sveriges jämställdhetsbarometer 2019*.

https://www.lo.se/start/lo_fakta/sveriges_jamstalldhetsbarometer_2019

(Hämtad 2023-05-30).

Lundberg, Elizabeth (2007). *Reformer inom forskning och forskarutbildning 1990-2006 [Elektronisk resurs] en uppdatering av rapporten Reformer inom forskning och forskarutbildning 1990-2005, Vetenskapsrådets rapportserie 7:2006*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

https://www.vr.se/download/18.5ec4ab911161ebf14dc80002510/RAPPORT72006_reformer_inom_forskning_och+_forskarutbildning1990-2005.pdf

(Hämtad 2023-05-26)

Nilsson Torbjörn, Ryyth Carsten & Åselius Gunnar (2022). *Brott och straff förr*.

<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/historiska-teman/brott-och-straff-forr#>

(Hämtad 2022-01-31)

Polismyndigheten (2021). *Kartgränser utsatta områden i region Stockholm*.

<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>

(Hämtad 2023-02-02)

Polismyndigheten (2020). *Årsrapport, Gemensam lokal lägesbild 2020*.

<https://www.lidingo.se/download/18.506bde81176fecece9aebd/1611656250784/Årsrapport%20gemensam%20lokal%20lägesbild%20Lidingö%20stad%20lpo%20Normalm%20för%202020.pdf>

(Hämtad 2023-02-09)

Rostami, Amir; Mondani, Hernan; Carlsson, Christoffer; Sturup, Joakim; Sarnecki, Jerzy; Edling, Christofer. 2018. *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Lund University.

https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/56569067/Va_ldsbejakande_extremism_och_organiserad_brottslighet_i_Sverige_2018_4.pdf

(Hämtad 2023-03-02)

Rostami, Amir (2022). *Den svenska brotts paradoxen*. <https://fores.se/wp-content/uploads/2022/05/Rostami-Den-svenska-brottsparadoxen-2022-2.pdf>

(Hämtad 2023-05-26)

Salaki, Jasamin (2021). *Självuppfyllandeprofetia- I en kamp med utanförskapet. En intervjustudie om unga vuxnas identitetsformering i utsatta områden*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1576640/FULLTEXT01.pdf>

(Hämtad 2023-03-02)

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (2023). *Brottslighet och samhället*.

<https://www.sns.se/forskningsprogram/brottslighet-och-samhalle/>

(Hämtad 2023-06-05).

Solaka, Maria (2019). *Stämplad av omgivningen "Making a Murder" utifrån stämplingsteorin*.

https://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.446747.1565614070!/menu/standard/file/Maria%20Solaka.pdf

(Hämtad 2023-02-05)

Statistiska Centralbyrån, SCB (2018). *Inkomsterna ökade 2005-2016...*

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/slutliga-inkomster-och-skatter-2016/>

(Hämtad 2023-05-30)

Stockholms stad (2023), *Statistik efter ämnesområde*

<https://start.stockholm/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/statistik/befolkning/>

(Uppdaterad 2023).

SVT NYHETER (2021). *Nya orter läggs till på listan på utsatta områden*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/nya-orter-laggs-till-lista-pa-utsatta-omraden>

(Hämtad 2023-02-26)

Stockholm stad (2021). *Områdesfakta Rinkeby Stadsdel*.

<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/statistik/omradesfakta/vasterort/rinkeby-kista/rinkeby.pdf>

(Hämtad 2023-02-26)

Stockholm Stad (2021). *Områdesfakta Spånga-Tensta Stadsdel*.

<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/statistik/omradesfakta/vasterort/spanga-tensta/spanga-tensta-stadsdelsomrade.pdf>

(Hämtad 2023-02-26)

Litteratur

Booth, J. A., Farell, A., & Varano, S. P (2008). Social control, serious delinquency, and risky behavior: A gendered analysis. *Crime Delinquency*. 54 (3). 86-115.

Chalfin, Aaron & Justin McCrary (2017). "Criminal deterrence: A review of the literature", *Journal of Economic Literature* 55 (1) 5-48.

Carlsson, Christoffer & Sarnecki, Jerzy (2020). *Introduktion till kriminologi. 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker*. s 75, 87-88.

Cetin, Evin & Liljestränd, Jens (2022). *Mitt ibland oss*. [Malmö]: Inläst för Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, s 18-13, 54-55, 58, 80-93

Dahlstedt, M & Eliassi, B. (2018). Slaget om hemmet: Värden, utanförskapen och förorten som folkhemmets periferi. *Sociologisk Forskning*, 55(2-3), s.203–223. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-28088>

Diderichsen, Finn (red.) (1991). *Klass och ohälsa: en antologi om orsaker till den ojämlika ohälsan*. Stockholm: Tiden

Engdahl, Oskar & Lindgren, Sven-Åke (2021). *Varför begår människor brott?: samhälls- och beteendevetenskapliga svar på kriminologins grundfråga*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur

Goffman, Erving (1972). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts förlag, 30-65.

Gottfredson, D. C., & DiPietro, S. M. (2011). School size, social capital, and student victimization. *Sociology of Education*, 84 (1), 69-98.

Hilte, Mats. *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*. 1996

Lundberg, O. (1990). *Den ojämlika ohälsan. Om klass-och könsskillnader i sjuklighet*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Merton K. R. (1948). The Self-Fulfilling Prophecy. *The Antioch Review*, Vol. 8, No. 22

Sernhede, O. (2009). Territoriell stigmatisering, ungas informella lärande och skolan i det postindustriella samhället. *Utbildning och Demokrati*, 18 (1), 60-85

Musik och TV program

Carmona, Leo & Fredrik Hellman (2013). *De obekväma*.
<https://urplay.se/program/180674-de-obekvama-sebbe-staxx>
(Hämtad 2023-03-02)

Underklassmusik. (2014). *Youtube*
<https://www.youtube.com/watch?v=tvSU9xFn2Ow>
(Hämtad 2023-03-02)

Bilagor

Bilaga 1

2023 Antal skjutningar	Januari	Februari	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Augusti	September	Oktober	November	December	Total
Nord	0												0
Bergslagen	0												0
Mitt	4												4
Stockholm	17												17
Öst	5												5
Väst	3												3
Syd	6												6
Totalt	35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	35

Polisen. 2023. *Sprängningar och skjutningar*. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/>
(Hämtad 2023-02-01).